

Zápis ze 14. akvizičního semináře

Datum a místo konání: 11. 3. 2004, Krajská vědecká knihovna v Liberci

Téma: akvizice literatury pro děti a mládež

Zasedání zahájila ředitelka Středočeské vědecké knihovny v Kladně PhDr. Jiřina Bínová Kádnerová. Připomněla, že předchozí ročníky akvizičního semináře se konaly pravidelně v SVK v Kladně, se dvěma výjimkami, kdy byla místem konání Praha. Tentokrát bylo využito pozvání KVK v Liberci. Důvodem je především to, že na libereckém výstavišti paralelně probíhá Veletrh dětské knihy a že letošní akviziční seminář je zaměřen právě na **akvizici literatury pro děti a mládež**. Takové téma se dosud na akvizičních seminářích neobjevilo.

Pro akvizitery byla zajímavá informace z článku Alice Horáčkové *Vydat knihu je snadné* (Mladá fronta Dnes, 9.3.2004, C, s.8) o počtu knih vydaných v ČR v roce 2003. Podle údajů Národní knihovny ČR a Svazu českých knihkupců a nakladatelů to bylo 16481 titulů, zvyšuje se podíl odborné literatury na úkor beletrie a knih pro děti. Jaký byl podíl titulů dětské literatury uvedeno nebylo.

Mikrofonu se v roli moderátora již tradičně ujal Ing. Aleš Brožek, ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, která je vedle SVK v Kladně druhou organizačtorskou knihovnou zajišťující tyto semináře.

V bloku tří referátů zaměřených na dětskou literaturu z pohledu knihovníků zazněl jako první příspěvek **Mgr. Ivany Hutařové z Ústavu pro informace ve vzdělávání** Národní pedagogické knihovny Komenského v Praze. Příspěvek nazvaný *Akvizice literatury pro děti a mládež pro potřeby vědeckých pracovníků a studenty vysokých škol* byl uveden základní informací o **Sukově studijní knihovně literatury pro mládež** (viz www.spkk.cz, tel. kontakt 224 930 096), která je jedním z pracovišť Národní pedagogické knihovny Komenského (Sukova knihovna založena 1919 středoškolským profesorem Václavem Sukem, fond 60 000 svazků, dokumenty od konce 18. stol., slouží pedagogům, literárním historikům a kritikům, publicistům, studentům aj.). Specifické služby vyžadují i specifickou akviziční politiku. Knihovna je doplňována všemi tituly literatury pro děti a mládež vydávanými českými nakladateli, a to ve všech, i tzv. nezměněných, vydáních. Výpůjční služby jsou poskytovány především prezenčně.

Ivana Hutařová si posteskla nad zákonem o neperiodických publikacích (č. 37/1995 Sb.), především nad jeho nedůsledným naplňováním ze strany nakladatelů v oblasti nabídkové povinnosti. Je zásluhou organizátorů dnešního semináře, J. Bínové a A. Brožka, že nabídková povinnost je aspoň částečně plněna. Za situace, kdy knižní trh ovládají (a ovlivňují svou vlastní selekcí) knihkupci a distributoři, je pro knihovníky mnohdy těžké získat úplnou vydavatelskou produkci, o kterou mají zájem s ohledem na zaměření knihovny a potřeby uživatelů. Z informačních zdrojů, s nimiž akvizitěři pracují, referentka uvedla klasické časopisy (Knižní novinky, Knihy, Literární noviny s přílohou Nové knihy, O.K. – Ohlášené knihy), databázi SČKN – DVT (chybí v ní ovšem např. veškerá produkce nakladatelství Albatros za rok 2004), nakladatelské katalogy, webové stránky nakladatelů (mezi důležité patří www.albatros.cz, www.alpress.cz, www.artur.cz, www.axioma.cz, www.briopublishing.cz, www.ctyrlistek.cz, www.egmont.cz, www.knizniklub.cz, www.svojtka.cz). V ČR je asi padesát vydavatelů, kteří ročně vydají určitý počet titulů literatury pro děti a mládež. Snad s výjimkou nakladatelství Axióma a Čtyřlístek neexistují nakladatelství specializovaná výhradně na dětskou literaturu (nepatří mezi ně již ani Albatros). V průměru vychází ročně asi 600 titulů literatury pro děti a mládež. Z malých nakladatelství vydávajících převážně dětskou literaturu byla jmenována nakladatelství Baobab, Dádina školička, Delta (Kladno), Meander. Jako doplňkový způsob akvizice byl

zmíněn nákup od jednotlivců (prostřednictvím antikvariátu) a na aukcích, kde ovšem hraje roli otázka cen.

Zaměření Sukovy knihovny umožňuje spolupracovat s vydavateli i recipročním způsobem – vydavatelé, kteří jsou ke knihovně vstřícní a nabízejí slevy, jsou zvýhodněni v oblasti služeb poskytovaných knihovnou (zdarma rešerše apod.). Příkladná je spolupráce s nakladatelstvím Albatros. Mnohdy se ovšem vydavatelé chovají tak, jako by považovali knihovny za konkurenty ve své činnosti. Neuvědomují si, že knihovna může propagovat jejich produkci a uchovávat ji do budoucna.

Referát byl ukončen **námětem na vytvoření internetové konference pro akvizitery** a slovy z článku O. Pospíšila k padesátinám Václava Suka (časopis Úhor z r. 1924), která znějí i dnes aktuálně: „... v době koaličního tance politiků... na kulturu nezbyvá ani času ani prostředků.“ Na dotaz týkající se učebnic ve fondu Národní pedagogické knihovny Komenského bylo odpovězeno, že učebnice nejsou součástí fondu Sukovy knihovny, nýbrž historického fondu učebnic, obsahujícího asi 40 tisíc svazků od 18. století.

Referát vedoucí oddělení akvizice v **Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem Jany Lichtenbergové** podal zevrubný přehled o informačních zdrojích pro akvizici dětské literatury, tak jak se s nimi setkává akviziční pracovník ve velké veřejné knihovně. Krajská knihovna v Ústí nad Labem plní vedle své vědecké a krajské funkce také funkci veřejné městské knihovny. Kromě ústřední půjčovny pro děti a mládež má také sedm poboček, do nichž je doplňována mimo jiné i literatura pro děti a mládež.

Výchozím krokem pro analýzu informačních zdrojů byla prohlídka adresáře nakladatelů (NAK) na webu Národní knihovny ČR. Zaměření na literaturu pro děti a mládež (symbol JUV) uvádí 251 nakladatelů. Pro vlastní průzkum byl výběr zúžen na 54 nakladatelů, které lze pokládat v oblasti vydávání dětské literatury za nejpodstatnější. Referující pak zjišťovala, jak tito nakladatelé využívají jednotlivé druhy médií k informování o své nakladatelské produkci. Mezi **periodické publikace** využívané nakladateli patří: Knižní novinky (využívá je 49 nakladatelů z 54 vybraných), Nové knihy – příloha Literárních novin (24 nakladatelů), Knihy 2004 (většina vybraných nakladatelů), O.K. Ohlášené knihy (obsahují expresní informace o knihách ohlášených do Národní knihovny ČR a adresy nakladatelů), Knižní novinky (knížní velkoobchod Kosmas), Dobré čtení (produkce nakladatelství Ikar, Knižní klub, Odeon, Universum), K-revue a další.

Z **edičních plánů** nakladatelů (od vybraných 54 se jich do knihovny v Ústí nad Labem dostává okolo 25) bylo upozorněno na kvalitní ediční plány nakladatelství Albatros a BB art. Mezi informační zdroje pro akvizici je nutno započítat i písemné nabídky zasílané knihovnám v rámci plnění tzv. **nabídkové povinnosti** na základě vyhlášky 156/2003 Sb., dále běžné, nespecializované periodické publikace (publikované recenze, zprávy), sborníky, příležitostné materiály, tištěné bibliografie (Almanach Labyrint), nabídky antikvariátů aj.

Vedle tištěných informačních zdrojů jsou již běžně využívány zdroje elektronické. U sledovaných nakladatelů byly ve 34 případech nalezeny **webové stránky** (v některých případech se na jedné adrese prezentuje více nakladatelů). Často je součástí webových stránek také **internetový obchod**. Internetový obchod s možností nákupu do košíku byl zjištěn u 22 nakladatelů. Jinou formou elektronického objednávání jsou různé objednávkové formuláře nebo prostý odkaz na e-mailovou adresu.

Pro akvizitery je důležité, aby snadno získali informaci o nejnovější produkci. Téměř všechna sledovaná nakladatelství měla na svých webových stránkách samostatnou položku označenou jako *novinky*, *žhavé tipy*, *aktuality* apod. Na 11 webových stránkách bylo uvedeno datum aktualizace, ale lze říci, že prakticky všechny stránky jsou aktualizovány průběžně.

Z bibliografických údajů lze za základní pro potřeby akvizice považovat: jména autorů, název knihy, ISBN, anotaci, cenu. Všechny tyto údaje jsou v nabídkách na webových stránkách uváděny jedenácti nakladateli. Patří mezi ně Anagram Ostrava, Baset, BB art, Computer Press

Brno (ISBN jen u aktualit), INFOA, Dubicko, Librex Ostrava, Návrat Brno, REBO Dobřejovice, SPN.

Samozřejmostí webových stránek jsou informace o obchodních podmínkách, často o místech distribuce, způsobu nákupu a o slevách. Je zajímavé, že v případě slev většinou chybí informace o tom, zda a jaké jsou poskytovány slevy knihovnám. Jen nakladatelé INFOA Dubicko, Librex Ostrava, Parta a Alpress-KLOKAN Frýdek-Místek nezapomněli v obchodních podmínkách na své www stránce ani na knihovny.

Zvláštní formou elektronických zdrojů jsou **specializované internetové obchody** sdružující produkci většího počtu nakladatelů. Hovořilo se o nich již na minulých akvizičních seminářích. Z těch, které nabízejí také literaturu pro děti a mládež, jmenujme: Knižní klub, Slovanský dům, Kosmas, Baset, Dobrovský – BETA, Kanzelsberger, PEMIC, Palác Luxor, KONTAKT.

Mezi elektronické formy poskytování informací o nakladatelské produkci je nutno započítat **elektronickou poštu** (plnění nabídkové povinnosti), **periodika v elektronické podobě** (Knižní novinky – databáze vydávaných titulů – www.kmet.cz/dvt, Nové knihy – přístup přes Jednotnou informační bránu www.jib.cz, Knihy 2004 – www.tydenik-knihy.cz, www.portalknihy.cz, O.K na adrese Národní knihovny ČR: www.nkp.cz), bibliografické databáze a elektronické katalogy.

Jiný pohled na problematiku literatury pro děti a mládež v knihovnách nabídla ve třetím knihovnickém příspěvku **Božena Blažková ze Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové**. Využila svých zkušeností z práce v okresní a školní knihovně v Pardubicích, v občanském sdružení Přátelé angažovaného učení, při projektu Čtením a psaním ke kritickému myšlení a také v Klubu školních knihoven a pohovořila na téma *Knihovní fondy dětských oddělení a školních knihoven – možnosti vzájemné spolupráce*. Konstatovala, že profesionalizovaných školních knihoven, zejména na základních školách, je minimum. Knihovny jsou většinou svěřeny do péče některého z pedagogů, fond je veden jako pomůcky v kabinetě a většinou je rozdělen na knihovnu učitelskou a knihovnu pro žáky. **Učitelský fond** je většinou rozptýlen v kabinetech, chybí mezipředmětové informace o nové literatuře. Nákup není prováděn systematicky, jednotlivé obory jsou doplňovány nerovnoměrně. Negativně se promítá nedostatek financí, respektive nahodilé nákupy na konci roku, kdy nakladatelé zasílají do škol kolekce zlevněných knih.

V **žakovské knihovně** bývají zastoupeny texty pro tzv. první čtení, doplňková četba (multiplikáty, i když mezi modernější trendy patří spíše individuální četba různých titulů, kdy se uplatňují i čítanky), česká a světová beletrie (pro studium dějin literatury, málo bývá ovšem zastoupena literatura pro děti a mládež – tato literatura se prakticky nevyučuje), encyklopedie a naučná literatura k výuce.

Pokud existuje profesionalizovaná školní knihovna, bývá vytvořeno **školní informační centrum** (podle směrnic IFLA a UNESCO). Jeho základem je studovna, otevřená po celou dobu výuky, vybavená internetem, CD ROMy, příručkovou literaturou, televizí apod. Ve fondu je dále beletrie potřebná pro výuku, pedagogická a odborná literatura pro učitele, případně pro rodiče.

Koncem loňského roku byl ustaven **Klub školních knihoven SKIP** (<http://skip.nkp.cz/odbKSK.htm>).

Po této informaci se referující zmínila o problémech školních knihoven a z nich vyvodila náměty pro spolupráci s veřejnými knihovnami. Uveďme je alespoň ve výčtu.

Problémy:

- chybí přehledy o vycházející literatuře
- nedostatečná orientace ve fondu nejbližší veřejné knihovny
- málo kontaktů na nakladatelství
- chybějící knihovnické vzdělání

Možnosti spolupráce (náměty z Koncepce rozvoje a spolupráce knihoven Královéhradeckého kraje na období 2003-2005 s výhledem do roku 2008):

- meziknihovní služba (propagace mezi pedagogy, organizace MVS)
- koordinace doplňování fondů (včetně výměnných fondů, fondů dětské literatury)
- elektronické dodávání dokumentů
- přehledy noviniek z fondů knihoven jako informace pro školy
- odborná pomoc při budování školních informačních center (např. doporučení knihovního systému)
- předávání informací neregistrovaným školním knihovnám
- vzdělávání školních knihovníků (např. způsob evidence a zpracování fondu)
- vytváření podmínek pro zajištění informační výchovy uživatelů
- systematická práce s dětmi a mládeží

Na závěr bylo nabídnuto několik adres webových stránek obsahově souvisejících s danou problematikou:

www.kosmas.cz , <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz> , www.mkc.cz , www.portal.cz

Kontakt na přednášející:

Bozena.blazkova@svkhl.cz , www.svkhl.cz

Po přestávce byl zahájen druhý blok semináře, v němž zazněly prezentace zástupců několika nakladatelství věnujících se vydávání literatury pro děti a mládež.

Nakladatelství Albatros zastupovala Jana Růžičková z Klubu mladých čtenářů (v září 2004 oslaví Klub mladých čtenářů 40. výročí, k tomu motto od J. Žáčka: *At' jsem kdo jsem, vyrostl jsem s Albatrosem*) a představila stěžejní tituly roku 2004 – mj.: Kateřina Zavadová, Pohádková abeceda z Albatrosu (60 našich ilustrátorů); Pohádky ovčí babičky (edice Ahoj děti); edice KOD, Jak to je; čtrnáctiletá francouzská autorka rumunského původu Flavia Bujorová, Kameny osudu; Albatros Plus (životopisy, literatura faktu, detektivky, fantasy aj.). Albatros poskytuje knihovnám 28% rabat. Na dotaz, proč není v nabídce titulů na webové stránce uváděno ISBN, odpověděla J. Růžičková, že stránky jsou nově vytvářeny a připomínky budou zohledněny.

Prakticky celou dosavadní produkci **nakladatelství Meander** představila Ivana Pecháčková. Jedná se o malé nakladatelství vydávající 2 až 3 tituly ročně, s ctižádostí o kvalitní knižní a výtvarné provedení (např. edice Pražské legendy).

Nakladatelství Egmont prezentoval Stanislav Kadlec, představil mj. edice Pohádky pro nejmenší čtenáře, Děsivé dějiny, Drazí zesnulí, Děsivá věda, Děsivé umění, Asterix, Rubín, mimo edice tituly jako Sesterstvo putovních kalhot, Dívka na koštěti, knihy Františka Nepila a mnohé další. Nakladatelství (www.egmont.cz) poskytuje rabat 27%. Na připomínku ohledně chybějícího ISBN v nabídce na internetu bylo reagováno obdobně jako v případě Albatrosu.

SPN – pedagogické nakladatelství představila Soňa Samková. Z produkce uvedla především učebnice, procvičovací materiály, materiály k přijímacím zkouškám. Informace o obdobně zaměřeném nakladatelství **Fortuna**, nakladatelství **Kartografie** a **Nakladatelství České geografické společnosti** podala ing. Kořenářová. Všechna tato čtyři nakladatelství poskytují knihovnám rabat 20%, první tři zásilky dodávají na dobírku, ostatní již na fakturu (kontakt: Expediční středisko Fortuna, 251 70 Čestlice 108, tel. 272 680 975, 272 680 678, fax 800 137 591, e-mail expedice@fortuna.cz).

V závěrečném slově poděkovala **PhDr. Jiřina Bínová Kádnerová** hostitelské knihovně, konstatovala, že bylo přítomno 42 účastníků, a vyslovila pozvání na příští, patnáctý, ročník akvizičního semináře. Za **Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci** promluvila **vedoucí útvaru doplňování a zpracování fondu Dagmar Sýkorová**. Nabídla účastníkům exkurzi po knihovně a vyhlídla je k návštěvě Veletrhu dětské knihy.

Zapsal: Ing. Jiří Mika, Středočeská vědecká knihovna v Kladně